

Juhász Gyula megmentette az életem

Graf Gamasche még mint fiatal kadét szerzett elévülhetetlen megbecsülést és tisztességet a császári házban, azzal a nemes cselekedetével, hogy családjától és hazájától megválva hú kisérijévé szegődött az utolsó habsburgi koronás főnek. Ott volt vele Svájcban, a warteggi kastélyban, elkísérte Sopronba, a kalandos »honfoglalás« kísérletére és vele ment még Madeirára is. S bár Ofelségének már a koporsója is elporladt azóta, a k. u. k. végzés máig is érvényben van: Graf Gamasche élete végéig élvezze a Ház gondoskodását! Más kérdés, hogy szegény Gamasche időközben totálisan és tökéletesen bolond lett. Hogy mikor s miért, ezt bolondok esetében nem szokás nyomozni. Mondhatjuk, hogy ez a tulajdonsága vele majdnem egyidős, legfeljebb bizonyos minőségi fokozatokat különböztethetünk meg, miként a gyermekbolondra azt mondjuk: gügye — a kamaszbolondot úgy illetjük: nincs ki négy sarokra — s csak a biológiaiilag felnőt emberre akasztjuk rá ezt a dísztelen és szigorú jelzőt: bolond.

Tudomásul vette ezt a maradék udvar is, s meg sem hökkent rajta, hiszen minden jobb császári házban akadt gyengeelméjű bővecskén. A főhercegeknek pedig egyenesen kedvükre szolgált Gamasche eszének meglágyulása, mert ha már történelmet nem játszhattak, vele legalább kitűnő tréfákat művelhettek. Legelőször is elkeresztelték. A grófi kadétnak bíborvörös haja volt és tűzként világított bozontos szemöldöke is. Majd ahogy a száműzetés unalma és az évek malma megöre-gítette, hosszú Barbarossa-szakálla nőtt és füleiből is kis vörös pamacsok fakadtak. Olyan lett, mint egy valódi hegyi szellem, aki megijeszti a gombaszedő asszonyt, összerántja a tejet, szemmel veri a fi-as kocát. Mintha csak az Appeni-nekről poty-tyant volna a császári udvarba. Vörös volt a keze is, hiszen valahány szál pihe sarjadt rajta, messziről kiabált. Így lett belőle Rubez-zahl bácsi, majd pedig — ahogy az idő haladt, a korona nélküli császárság nehez-edett, s a békés lehetőség zsugorodott — General Rubez-zahl. A főhercegek, udvari unalmukban, e tisztességű illő megbízás-sokkal traktálták. Szervezte újjá a császári hadsereget, rendezte meg az ünnepi vadászatot, tartson tüntető hadgyakorlatot a határ mellett! Volt testőrpáncsnok is, amint a játék ötlete és szenvedélye kívánta.

A főhercegecskék és hercegecskék úgy sarjadtak mellette, mint esz után a gomba, így hát General Rubez-zahl élete korántsem volt egyhangú. Ő pedig elégedett volt sorsával, mert tudta, hogy ha egyszer a korona visszaszáll, az ő vezényszavai pattognak majd a Burgban, s minden, amit lejárított, próbára az igazhoz. Ezért ha valamelyik nevelőné kezébe nyomott egy nyivákoló császárfiát, hogy ringatná álomba, Rubez-zahl azt is örömmel vállalta. Talán egy fejezet lesz ez is emlékiratában. Rubez-zahl azonban minden bolondságával együtt „igazi” Habsburg volt. Senki sem tudta úgy utánozni a nagy uralkodót, mint éppen ő. Egyetlen született Habs-burg sem tudta olyan grandezzával enni a tejeskávét, mint az agastyán császár és Rubez-zahl. Külön szertartás volt ez, amit heteken keresztül gyakoroltak a főhercegek, de még csak meg sem közelítették az igaz-izit! Vagy a másik nagy császári mozdulat! Ferenc József Ofelsége egyik pillanatáról a másikra császár tudott lenni a legszűkebb családi körben is. Folyt a beszélgetés, a társalgás, s egyszer csak az öreg uralkodó kihúzta magát, szinte kiemelkedett a zubbonyából — s ez annyit tett: vége a kedélyeskedésnek, most már a császár áll ott a családi gyűrűben. Ebbe fáradt bele Rubez-zahl dereka, mert ezt még a trónörökös sem tudta megtanulni, hiába mutatta ezerszer és újra.

Lassanként mégis kikopott az udvarból. Szolgáskorba vették, s a világon semmit sem vártak már tőle. Legszívesebben elhantol-ták volna az öreget, mert nem volt éppen hatásos reklám a koronáért folytatott hu-zavonarban. A kastélyon kívül azonban megmaradt régi tisztessége. Mégis csak ő tudta legjobban, hogy merre jár Ottó öfel-sége, mit választott a külügyminiszterjum és milyen fehéreműve van a császárné asszonynak. Nagy ástaltársasága verbuvá-lódott a pöckingi fogadóban, melynek cé-gérén ott lengett a császári zászló. Odajár-tak mind a leghűségesebb monarchisták, s különös szorgalommal egy született olasz, Amerigo Antinori Duca di Brindisi, aki tökéletes ellentéte volt Rubez-zahnak. Gondozott koromfekete haja és szakálla volt, régimódi redingotban és hegyes gombos cipőben járt, egy napra sem hagyta el kesztyűjét és nyakkendőjét a gyöngyöt. Sugárzott róla az egykori császári hivatal méltósága, s miként Rubez-zahl, ő is meg-tartotta hivatalát: a Ház toszkóniai megbí-zottjaként jött-ment és referált. Tulaj-donképpen kihallgatást akart kérni Ofel-ségétől, de Rubez-zahnál beljebb sohasem jutott.

Nem gondolja méltóságod — tette fel egy napon a drámai kérdést Rubez-zahnak —, hogy Ofelsége rendkívül könnyelműen és tehetetlenül kezeli a korona és a trón visszaszerzésének kötelességét? — Félttem ezt megfogalmazni — válaszolt Rubez-zahl. — De sajnos, igazat kell adnom méltóságodnak.

— Es nem érez Ön néminemű kötele-séget? — Igenis érzek S ha lehetek ekkora bizalommal, megmondhatom, e tehetetlen-séget látva, magam dolgoztam ki a korona visszaszerzésének taktikáját és stratégiáját. — Örömmel hallanám! — Nevezdük a jövőben csak Wasserkopf-akciónak! — Tehát Wasserkopf...

A mikor a Burgban tizenkettedszer vert a vas a bronza, a múzeum emele-tén egyszerre két mellékhelyiség ajtaja nyílt ki nyikorogva. Sirt a sarokvas, mint a pólyásgyerekek, mint a kísértetek a szélben. Rubez-zahnak a lélegzete is elállt, Brindisi pedig egyetlen ugrással visszahe-lyezkedett az ülőkére. Újra csönd lett, a zajt elnyelték a vastag szőnyegek és a puha kárpitok. No, most egy újabb lépés... Az ablakon imbolygó fények hintáztak be a hosszú márványfolyosóra, hosszan és fe-héren, akár a kísértetek leple. Brindisi megoldotta a nyakkendőjét. Halántéka zakatolt, mint a malom, térdei össze-össze-koccantak. Araszolva, tapogatózva surrant a fal mellett. Először kerítette hatalmába a félelem az egész Wasserkopf-akción. Mert hátha az őrség észreveszi... hátha már ott várja őket lent az ablak alatt a fél bécsi rendőrség!

— Ki az? — rebbent meg. Puha testnek ütközött, mely zsákként omlott a lába elé. Azután egy tompa puffanást hallott, mint mikor homokzsák dől el, s csakhamar fordult vele is egyet a Burg. — Wasserkopf-akció! Wasserkopf-akció! — sugdosta fülebe az előbb eszmélő Rubez-zahl. Súghatott volna azonban már maga Ofelsége is. Brindisi csak szuszogott rit-mustalanul,

majd szabá-lyosan hörög-ni kezdett. Rubez-zahl föl akarta emel-ni, de nem bírta. Vízért csoszogott hát, vissza a zsebkezdővel masszírozta Brindisi homlokát, aki nagy-nehezen magához tért.

— Wasserkopf-akció! — zihált lelkesül-ten, mikor a félhomályban megpillantotta a Barbarossa-szakállt.

— A kötélt itt van? — Itt, itt a derekamon... — Szerencsétlenül! Elszorítja a tüdejét! — A kulcsok? — Itt, itt...

Rubez-zahl kioldozta Brindisit a kötélt öle-léséből, s most már őt is támogatva elin-dult a trónterem felé. Végre elérte a hatalmas tölgyfa ajtóig. A félhomályban is látni lehetett a csodálatos faragásokat a két nehéz szárnyon.

— General Rubez-zahl! — Csak csöndben! Csöndben! — Megpróbálom a kulcsokat... — De semmi nesz!

Brindisi megnyázta az első kulcsot, hogy ne kotyogjon a zárban, aztán forgat-ni kezdte. Megakadt a vastoll, mintha sziklatömb állta volna útját. — Másikat! Másikat! — Az olasz újra próbálkozott. — Brindisi! Micsoda nesz! — förmedt rá Rubez-zahl és a császári mozdulattal kihúzta a derekát. — Ide azokat a kulcsokat!

Maga próbálkozott, bár a Wasserkopf akcióban mindez a Brindisi kötelessége lett volna. A harminc kulcs közül azonban egyre sem járt a trónterem tölgyajtaja. Akkor pedig mi lesz? Még csak visszaút sincs. Nincs mást tenni, mint feszítősáv-szal próbálkozni. Ez pedig veszélyes, mert reggel meglátják a sérült ajtót, s a határig ezerszer elkaphatják őket! De mégis!

Sokáig feleselt a vas az ajtóval, de nem engedett egyik sem. Újra és újra nekirugaszkodtak, épphogy csak a „hó-rukk”-ot el nem kezdték, mégsem sikerült. — Most! — súgta Rubez-zahl, s a rostos inak még egyszer megfeszültek. Patakok-ban csordogált róluk a verejték, s csurom víz volt már a tenyerük is.

— Most! — nyögte Brindisi, s utolsó ere-jét is megfeszítette. Am ekkor... meg-billentek, elveszítették egyensúlyukat. Rubez-zahnak még volt annyi ideje és olyan reflexe, hogy estében megkapaszkodott a veretes rézkilincsben. S csodák csodája: mint egy játékforgó billent meg az ajtó, s vele perdült a General.

— Sikerült! — csattant fel Rubez-zahl. — Be sem volt zárva! — okoskodott Brindisi.

— Sikerült, ha mondom! És most nagyon vigyázzon! Mindent hajszálpontosan! Kitarult előttük a trónterem csodálatos-sága. Bársonyok, arany, keleti szőnyegek, s ott, a terem végében, mint felhőkön az isten trónja, ott büszkélkedett a hatalmas trónszék. Valóságilag világított a sötétben a mélybordó kárpit, rajta a hermelinpálást, s azon a terem legszebb ékessége, a korona.

Rubez-zahl áhítatosan letérdelt és meg-csókolta a trónszékét. Brindisi utána. — Csak semmi felesleges áhítat, Brin-disi! Most nagyon hideg fejjel kell csele-kedni! — intette rendre Rubez-zahl és két kezével magasra emelte a koronát, mint pap az oltárszentséget. Azután, még mi-előtt saját varázslatának ámulatába esett volna, gondosan bebecsavarta a bársony-tokba, s máris indult az ablak felé.

— General Rubez-zahl! — Egy szót se! Ide a kötele!

Csütörtök délután volt. Május vége, vagy június eleje. A városháza előtt ját-szott a katonazenekar, Fichtner Sándor félre-csapott sapkával dirigálta a bécsi keringőket, a Széchenyi té-ren francia tisztek sétálgat-tak, bámulták a szép mag-yar lányokat. 1919-et ír-tunk.

Vásárhelyről érkeztem, hogy a Dunavidéki Papír-gyárak szegedi lerakata-nál nyomó papirt vásároljak a Vásárhelyi Vörös Újság ré-szére. Bementem a Tisza-ká-véházba, ahol egy asztalnál ült Vermes Ernő, Deák De-zső és Juhász Gyula. Közé-jük ültem. Vásárhelyről ér-deklődtek, Juhász éppen Endre Béláékról kérdezős-ködött, mikor bejött négy szuronyos katonatiszt. Egy-ikük rámszegezte puskáját, hogy azonnal kövessem őket.

Az asztalnál ülőkre néz-tem, de ők is annyira meg-lepődtek, hogy szólni sem tudtak, csak Vermes intett a szemével, hogy menjek, majd ők intézkednek.

A négy tiszt körülfogott az utcán; az emberek meg-bámultak bennünket. Azon-nal felismertem kísérim közlő kettőt. Az egyik Kmetty Károly, a későbbi dunántúli és britanniás gyilkos volt, a másik Dezső József. Mindketten vásár-helyiek, az utóbbi egy ko-vácsmester fia.

A Mars téri, volt negy-venhatos laktanyába kísér-tek. Kmetty bevitt az ügye-letes szobába és az ott tar-tózkodó századosnak jelen-tette:

— Százados úr, jelentem, hoztunk egy kommunistát. — Motozd meg — mondta a százados; Kmetty lerán-gatta rólam a kabátomat, kivette belőle pénztárcámat, és a benne levő 2000 koronát felmutatva a százados-nak, megszólalt:

— Itt a propagandapénz! — Kobozd el! — adta ki a parancsot a százados.

— Az nem propagandapénz — szólaltam meg, de nem tudtam folytatni, mert a százados rámkialtott:

— Kuss, fogd be a pofád! — Ebben a pillanatban meg-szólt a telefon. A száza-dos felvette a hallgatót:

— Igen — hallottam, amint válaszolt valakinek. — Azonnal, egy pillanat türel-met kérek — mondotta még a telefonba, majd felém for-dulva megkérdezte:

— Hogy hívják magát? — Megmondtam nevemet, mire a telefonhoz fordulva, folytatta:

— Igen, most hozták. — Ebben a pillanatban már tudtam, hogy a barátok köz-béleptek. A százados még néhány percig hallgatta a telefont, majd mikor letette

a hallgatót, sokkal enyhébb hangnemben fordult felém: — Vegye fel a kabátját — és már nyújtotta a Kmetty kezéből kivett kabátot.

— Kérem a pénzemet is — mondtam, mikor kivet-tem a kabátot a százados kezéből.

— Majd kivizsgáljuk, hogy sajátja vagy kommunista pénz-e, de addig lefoglaljuk. Vidd fel a szerkesztő urat a zeneszobába! — szólt oda az asztal mellett ülő hadnagy-nak.

A hadnagy felkelt az asz-taltól, udvariasan kinyitotta az ajtót, és mellém szegőd-ve felvezetett a bejáratál szemben álló épület emeleti helyiségébe, amelyet jól is-mertem, mert ebbe a ka-szárnyába vonultam be az első világháború alatt.

A lépcsőn felfelé haladva odafordultam a hadnagyhoz: — Kicsoda ez a százados, hogy hívják? — Ostenburg — mondta röviden.

— Milyen jogcímen mer-tek engem idehurcolni?

Nem kaptam választ, de már fel is értünk az eme-letre. A hadnagy kinyitotta az ajtót, és rámutatva a szo-ba közepén álló padra, meg-szólt:

— Parancsoljon helyet foglalni. Szalutált és már el is ment.

Egyedül maradtam, és nem tudtam akkor, hogy kik ezek a tisztek, és milyen cí-mem mernek civilekkel így bánni. Ha tudtam volna, akkor amit másnap már tud-tam, bizonyára nagyon meg-íjédtém volna, és nem mer-tem volna felelősségre vonó hangon beszélni még a had-naggal sem.

Lassan besötétedett. Egy-szerre csak nyílt az ajtó, be-lépett a hadnagy, és udva-riasan felszólított, hogy le-gyek szíves velem menni az ügyeleti szobába.

Ott egy alacsony főhad-nagy fogadott, nagyon sze-líd hangon közölte velem, hogy átadnak a francia pa-rancsnokságnak és rámuta-tott az ott álló egyik tisztre, aki elem állt, és franciául bemutatkozott. Most vettem először hasznát reális koi-lai francia nyelvtudásomnak, mert megérttem a francia kapitány felkérését, hogy menjek vele a francia vá-rosparancsnokságra.

Mikor kileptünk az ügye-leti szobából a kapu alá, akkor vettem észre, hogy egy egész szakasz fekete francia katoná áll ott, akik a kapitány vezényszavára, megindultak a kijárat felé.

Elindultunk a nagykörúton a Szentháromság utca felé, ahol a francia városparancs-nok irodái voltak. A kapi-nány elmondotta útközben: telefonutasítást kapott De

Tournadre tábornoktól, hogy egy szakasz spáhival jöjjön értem, és vigyen el hozzá. Többet a kapitány sem tu-dott mondani.

Egészen sötét lett, mikor a Szentháromság utca 4. számú ház elé értünk. A szakasz katoná kint maradt az utcán, én pedig bemen-tem a kapitánnyal az irodá-ba. Az íróasztalnál egy em-ber ült. Mikor meglátott, fel-ugrott, átölelt, és mesélni kezdte kiszabadításom törté-netét.

Mikor engem elvittek a Tiszából, Juhász Gyulának eszébe jutott volt iskolatár-sa, Brummer Kálmán, aki a városparancsnok tábornok mellett tölti be a tolmácsi szerepet. Juhász máskor is majdnem szaladt az utcán, de most, mikor elvittek a kávéházból, felugrott, és fu-tott a kávéháztól egészen a Szentháromság utcáig.

— Alig tudott beszélni — mondotta Brummer — mi-kor beesett az ajtón. Elmon-dotta, hogy tisztek vittél el a Tiszából, kért hogy segít-sek. Tudtam, milyen sors várna rád, bementem a tá-bornokhoz, röviden elmon-dottam, hogy mi történt, el-mondottam, hogy az ország nagy költője várja kint a döntést. De Tournadre egy pillanatig gondolkodott, majd kiadta a parancsot, hogy te-lefonálják oda, ahova vittek, és mondtam meg, hogy a francia parancsnokság vé-delme alatt állsz, és nehogy hozzád merjenek nyúlni. Ő maga telefonált a francia helyőrség ügyeletére, aztán azonnal kiadta a parancsot: menjenek érte! és hozzanak ide. Aztán kijött a szobájá-ból bemutatott nekem Juhász Gyulát, aki annyira meg volt lepve, hogy alig tudott pár köszönő szót mondani a tábornok gyors intézkedésé-ért. Itt van a tábornok által aláírt és nevedre szóló iga-zolvány, hogy a francia had-sereg védelme alatt állsz. Itt vannak a nappali és éjjeli telefonszámok, ha valaki hozzád mer nyúlni, akárme-lyik számot hívod fel, a franciák mindjárt védelmed-re állnak.

Másnap, amikor Juhász-nak megköszöntem gyors se-gítségét, szokott szerénység-ével egy kézlegyintéssel há-ritotta el:

— Ugyan kérlek, te is ezt tetted volna hasonló helyzet-ben...

UR GYÖRGY

— De méltóságod elfeledkezett valami-ről! — ? ? ? — Hát a másik korona! A hú hamisít-vány!

A penge nem hasít olyan élesen, mint ahogy Brindisi szavai vágta Rubez-zahl tudatába. Igen, igen, a hamis korona! Ott maradt a mellékhelyiségben!

— Addig, amíg érte megyek, függessze fel a kötele!

Először Rubez-zahl ereszkedett. Nála volt a korona. A végtelen boldogság szárnyait érezte magán. Röpült, röpült, akár az ég királya, a büszke kőszáli sas. Nem érezte a kötélt goromba horzsolását, a veszélyt, mit az alatta tátonyó mélység jelentett, s le is ért szerencsésen. Mikor leért, föl-súgott.

— Méltóságod is ereszkedhet! Fojtott nyögést hallott főntről. Ahogy fölpillantott, kiséjtette az árnyak játéka-ból, hogy Brindisi ott vergődik az ablak-párkányon, és egyik kezével ügyetlenül és tehetetlenül matat a kötélt után.

— Jobbra, jobbra! — Nem merek!

— A császár parancsolja! A koronás csá-zár!

Ez már természetesen más. Ha Ofelsége akarata, akkor neki a tűzfolyónak, a szu-ronyerdőnek, a magányos kötélnak. Gör-csösen megkaparintotta a durva kendert és ereszkedett volna, de baljával még min-dig az ablakpárkányt fogta.

— Két kézzel, Brindisi, két kézzel! — Leesek...

— Semmi baj, elkapom... Az olasz megbátorodott. Vértó tenyérrel ért ugyan a földre, de ez volt az első mondata:

— Wasserkopf-akció! — Éljen a császár! — És hú alattvalói! — Csak el ne felejtse: a negyedik ko-csiban!

Kubez-zahl és Brindisi tulajdonképpen titokban akarta tartani nagy csele-kedetét Ofelsége születésnapjáig. Akkor akarták átadni a koronát az egész Ház színe előtt. Milyen káprázatos lett volna: születésnap és koronázás! Re-jtett célzásaikból azonban többen elértették dolgukat, s különösen Degenfeldt úr, Ofel-sége személyi titkára kapcsolt iziben.

— Méltóságoknak tudniuk kell, hogy a Házban semmi sem történhet Ofelsége tudta nélkül, különösen ilyen történelmi jelentőségű ügyben!

— Ofelsége legszentebb célja a korona visszaszerzése! — felelelt Rubez-zahl.

— És a mi cselekedetünk egybeesik Ofelsége céljával! — kontrázott Brindisi. — Ragaszkodom ahhoz, hogy kezemben legyen a korona!

— Mi pedig ragaszkodunk ahhoz, hogy miután életünk kockáztatásával szereztük meg, magunk illeszthessük Ofelsége királyi fejére!

— Ennek jogi oldalai is vannak! Ofel-sége törvényes uralkodó, mégsem koronáz-hatunk addig, amíg vissza nem helyezik minden jogaiba!

— Annak is eljön az ideje! Degenfeldt úr pedig ne felejtse: érdemeinket nem engedjük át sem Önnek, sem másnak! Ra-gaszkodunk ahhoz, hogy a Kaiser fogad-jon bennünket.

— Igen, igen! Be akarunk számolni vál-lalkozásunkról és meg akarjuk beszélni a korona ünnepélyes átadásának körülmé-nyeit!

— Egyelőre kerülni kell minden nyilván-

SZ. SIMON ISTVÁN: A WASSERKOPF-AKCIÓN